

Я більше двох десятиків років
В собі носив порив оцей,
Людей водив, немов Мойсей,
І залишався самотній [1, 512].

Для підкреслення особистісної, історичної сутності свого героя письменник знаходить точну формулу:

Я йшов крізь решето і сито,
Аби здобути волі Храм [1, 520].

Без традиційного сюжетного компоненту – стосунків Мазепи і Мотрі – поема не мала б художньої повноти. Про них повідує УІІ розділ. Він сповнений правдивим ліричним почуттям, написаний з належним поетичним смаком. Разом з тим, цей фрагмент, на наш погляд, варто було тісніше пов'язати з загальним змістом нарації. Композиційно він «випадає» з твору. Особливо це відчувається на початку розділу. А у фінальному ХІ розділі ліричний мотив природно переходить в естетично доладну коду. Вона експресивна, художньо інформативна. Хоча прагнення автора допомогти героєві прозирнути час від останніх своїх днів у Бендерах аж до пори «правильних генсеків» викликає враження штучності прийому. Як правило, пафос у П.Карася, виправданий, змістотворчий. А тут він балансує на межі доцільності, а то й переходить її.

Колись Б.Олійник писав: «... Особливо сильний Петро Карась у віршах ліричних....» [3, 349]. Тепер можемо додати: утвердив він себе і як ліро-епік.

Список використаних джерел

1. Карась П. Свята моя любов/П.Карась. – Хмельницький: НВП «Еврика» ТОВ, 2003.– 544 с.
2. Карась П. Спасибі/П.Карась. – Хмельницький: ТОВ НВП «Еврика», 2005.– 511 с.
3. Олійник Б. З відгуків про творчість/Б.Олійник// Літературна Хмельниччина ХХ століття. – Хмельницький: ТОВ «Поліграфіст», 2005.– 607 с.

Summary. The creative work of P. Karas', the contemporary Podilia writer, is investigated. The attention is focused on the peculiarities of his poetics.

Key words: poetry (poetic), poem, image.

Отримано: 4.09.2012 р.

УДК 821.161.2-02

І.П.Прокоф'єв

ОСОБЛИВОСТІ ІМПРЕСІОНІЗМУ ВОЛОДИМИРА СВІДЗІНСЬКОГО

Висвітлено модерністські аспекти поезії В.Свідзінського, розкрито імпресіоністичні ознаки його творчого стилю.

Ключові слова: поезія, враження, імпресіонізм, образ.

Протягом останніх років предметом інтенсивної літературознавчої рецепції стала поетика В.Свідзінського. Її модерністські аспекти окреслено в працях І.Дзюби, Е.Соловей, В.Яременка, В.Моренця, В.Моклиці, В.Неборака, О.Борзенко, С.Петрової, Н.Плахотнік, С.Негодяєвої, О.Бровка, деяких інших. Шляхи цілеспрямованого дослідження модерністичних інтенцій у творчості поета намічено у нашій статті [3, 160-166]. Проте істотні явища зазначеного плану в художньому стилі письменника поки що не висвітлені.

Мета пропонованої розвідки – доповнити існуючі праці, що стосуються модерністських аспектів творчості В.Свідзінського, зосередивши увагу на імпресіоністичних ознаках його поетичного світу.

Імпресіонізм зробив перший крок «...до геніального відкриття внутрішнього космосу особистості – об'єкта, яким надалі займатиметься все мистецтво й уся гуманітарна наука ХХ ст.» [2, 39]. Українська поезія освоювала це відкриття на рубежі ХІХ-ХХ століть, а В.Свідзінський – у 20-х роках. Надзвичайно вразливий за вдачею, наділений тонким художницьким даром, В.Свідзінський покликаний був явити українському читачеві імпресіоністичні шедеври. Тож велика кількість його поезій – це «пейзажі душі». У ранній ліриці вони виростають з картин подільської природи, згодом засновуються і на матеріалі міських вражень письменника. Кількісно переважають перші.

Для урбаністичних зразків характерне поєднання різних видів топосу, різних картин – життя міста, природи, – з різними станами внутрішнього світу людини:

Кошаво гримлять трамваї,
Ніби падають з висоти,
Огнів – як листя у гаї,
Свічниками горять мости.
Я хвилююсь, ніяк не звикну
До ніжної темряви, до весни.
По садах золотіють вікна,
Як під папороттю світуни [4, 241].

Імпресіоністичність своєї лірики В.Свідзінський підкреслив власними поетичними рядками: «Я над озером днів пережитих Віти серця глибоко склонив» [4, 27]. Подібно до М.Пруста український письменник не тільки воскрешає, заново переживає давні враження, а й глибоко осмислює феномен людської психіки: «О пам'яте! Ти мов розкішне древо, поставлене над горбиком німим» [4, 143].

Імпресіоністичність – іманентна властивість дитячого сприйняття світу. В цьому плані актуальним є судження М.В. Алпатова, який, розкриваючи особливості імпресіоністичного мистецтва, писав, що в певні моменти «...людина дивиться на світ неупередженим поглядом і бачить його ніби вперше, як дитина» [1, 91]. Чи не тому в художній літературі про дітей так багато образного матеріалу, заснованого на враженні? У творах В.Стефаніка, Д.Головка, П.Тичини це особливо помітно.

Прагнення зупинити мить дитячого сприйняття речей і явищ поезії В.Свідзінського особливо властиве. Неабияка майстерність автора «Медобору» виявляється в акупунктурній точності пробудження давніх вражень і їх яскравого образного моделювання в уяві, емоційній сфері читача. Найчастіше поет звертається до спогадів раннього і дуже раннього дитинства. Зокрема, це бачимо у віршах «Там, на рідній межі...», «Голубими очима...», «Я пам'ятаю по дочці...», «Старезний сад стоїть, бувало...», «Узимі маленького дому...», «Потьмилася небесна синьота...», «І час далекий, і земля далека...», «Охайно позамітані двори...», «Листок на холод скаржить листку...», «Прийшов до саду, де був хлопчиком...» та ін.

Поезії В.Свідзінського особливо властива настроєвість, меланхолійність. Різні душевні стани в різних образних варіаціях – художня домінанта його лірики. Поет намагається вловити найтонші нюанси психодинаміки, досягти найповнішого їх вираження у слові.

Після смерті дружини З.Сулковської письменникові довелося одному опікуватися своєю малолітньою дочкою Мирославою. Гіркі роздуми і переживання сирітства, яке у 20-30-х роках минулого століття набуло надзвичайних масштабів, відбилися у творах поета:

Метелик криво понад тином
Перелітає на поля,
Мені здається, що земля –
Моя покинута дитина [4, 263].

Як бачимо, переживання сирітства своєї дитини, сирітства своєї душі у В.Свідзінського переноситься на навколишній світ, на землю, позбавлену тепла і любові. Настрій ліричного героя таким чином матеріалізується в образі. Пейзаж осінньої землі і «пейзаж душі» зливаються, творять поетичну цілісність. Їх реципіювання пробуджує асоціації з «Осінньою піснею» П.Верлена, «Кленовими листками» В.Стефаніка, іншими творами.

Ліричний герой В.Свідзінського зберігає в глибинах пам'яті унікальну за своїм психологічним багатством колекцію вражень. Поетові лиш зостається, як з невидимого багатшарового щільника, раз по раз видобувати їх, розглядати, наче коштовні перлини, втілювати в художньому образі. Часто цими перлинами є пропущені крізь призму дорослої свідомості давні переживання. Імпульсом до їх пробудження нерідко стають подразнення психосенсорної сфери на кшталт епізоду «Чаювання в Комбре» з роману М.Пруста, коли мимовільне теперішнє враження пробуджує давнє:

Узимі маленького дому
Розмерзалось не часто вікно.
От вечір. Внесли соломку.
Розлили холодне вино.
.....
Ще прохухаю намерзь. До поля
Крадькома припадає тьма.
На окопі стара тополя,
Та й більше нічого нема [1, 133].

Колишнє, пережите заново, набуває у вище цитованому творі драматичного психологічного змісту. Дитячій душі, здатній глибоко і гостро переживати все, що відбувається довкола, прагнеться так багато. Вона інтуїтивно відчуває велич, незглибимість світу. Щось її пориває до

незвіданого, загадкового. В той же час доводиться зирити у простір крізь щілину в розтопленій на вікні льодовій намерзі, терпіти довге зимове ув'язнення в тісній і задушливій сільській хатині. Як багато прихованого смутку, жалю, відчуття духовної обікраденості в оцьому:

На окопі стара тополя,
Та й більше нічого нема.

Дослідження показує, що у модерністському дискурсі В.Свідзінського імпресіоністичний чинник є значним і художньо неповторним. Перспективними можуть бути подальші розвідки імпресіоністської поетики В.Свідзінського у її зв'язках з художніми особливостями творів раннього П.Тичини, М.Коцюбинського, української «тихої лірики» другої половини ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Алпатов М.В. Поэтика импрессионизма/М.В.Алпатов// Французская живопись второй половины XIX века и современная ей художественная культура. – М., 1972. – 348 с.
2. Кузнецов Ю.Б. Импрессионизм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Проблеми естетики і поетики/Ю.Б.Кузнецов. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 304 с.
3. Прокоф'єв І.П. Модерністичні інтенції поезії Володимира Свідзінського/І.П. Прокоф'єв // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Філологічні науки: Випуск 13. – Кам'янець-Подільський:ПП Заріцький, 2006. – С. 160-166.
4. Свідзінський В.Ю. Поезії/В.Ю. Свідзінський. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин.держ.ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 398с.

Summary. The article deals with the modernistic aspects of V.Svidzinskyis poetry.The impressionistic features of his creative style are found out.

Key words: poetry, impression, impressionism, image.

Отримано: 12.09.2012 р.

УДК 821.161.2Мак1/7.08

О.В. Романиця

ПОЕТИЧНА ЛЕКСИКА ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ ОСИПА МАКОВЕЯ

У статті розглянуто художню мову віршованих творів О.Маковея. Зокрема проаналізовано діахронію використання стилістично маркованої лексики поета.

Ключові слова: поетична лексика, архаїзми, історизми, варваризми, діалектизми, вульгаризми, неологізми.

Осип Маковей (1867 – 1925) залишив нащадкам самобутній поетичний доробок. Поетика цих віршованих творів все ще мало досліджена. Тож актуальність вивчення художньої мови О.Маковея в аспекті лексики не викликає сумнівів.

У сфері поетичної лексики прийнято звертати увагу насамперед на стилістично марковані слова: архаїзми, історизми, варваризми, діалектизми, вульгаризми, неологізми тощо. Варто зауважити, що марковану лексику у віршах О.Маковея виокремлюємо з погляду сучасної української літературної мови. «Велика мовна війна», як назвав її В.Сімович, розпочалася лише 1891 року. До того загальна для всіх українська літературна мова була у процесі «стихійного» творення. Тож О.Маковей, описуюючи сучасний йому світ, використовував звичну мову свого часу і місця.

Для вивчення поетичної лексики О.Маковея в діахронії на основі біографії письменника та узагальнення попередніх досліджень виокремлюємо три періоди: I – 1882-1887 рр.; II – 1888-1897 рр.; III – 1898-1917 рр.

З-поміж усіх видів стилістично забарвленої лексики у ранніх творах О.Маковея фіксуємо застарілі слова (архаїзми та історизми), діалектизми, вульгаризми, неологізми та іншомовні запозичення. Розрізняють власне лексичні, лексико-фонетичні, лексико-морфологічні, лексико-словотвірні, лексико-семантичні архаїзми [3, 195 – 196]. У творах О.Маковея є майже всі типи. Власне лексичні виділено суцільним підкресленням (10%): *Заплакали усі: «Чому єму вже нас / И світ кидати?.. Суть добра-майна!»* [5, арк. 84 зв.-85]; *А як довг свій виплатив, / неврожай настав* [2, с. 33]; *Оружє то души вороже, / Хоч розумом єсьмо людьми* [5, арк. 44-44 зв.]; *А за прожиті злидні, матц, / з котрими так літа твої пішли* [5, арк. 77 зв.-78]. Пунктиром підкреслено лексико-фонетичний, лексико-словотвірний (таких – 5%) та лексико-морфологічний (таких –